

Mladá veda

Young Science

**Vzt'ah výkonovej motivácie
a aktívneho učenia sa študentov
Osobní vzťah ty & já a budúcnosť spoločnosti
Džungl'a v teórii "business intelligence"**

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 1, ročník 8., vydané v júni 2020

ISSN 1339-3189

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Starý židovský cintorín, Veľký Šariš. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

doc. Ing. Peter Adamišin, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra verejnej ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

REDAKCIA

PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)

Mgr. Martin Hajduk, PhD. (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSŠ UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

© Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

SOCIO-EKONOMICKÁ ANALÝZA POSTAVENIA MIEST LEVOČA A SPIŠSKÁ NOVÁ VES V REGIÓNE SPIŠA

SOCIO-ECONOMIC ANALYSIS OF THE POSITION OF CITIES LEVOČA AND
SPIŠSKÁ NOVÁ VES IN THE SPIŠ REGION

Juliana Krokusová, Maroš Dzurilla ¹

Juliana Krokusová pôsobí ako odborný asistent na Katedre geografie a aplikovanej geoinformatiky Prešovskej univerzity. Vo svojej vedecko-výskumnej práci sa venuje predovšetkým antropogénnej geomorfológii, skúma banské a priemyselné formy reliéfu a ich vplyv na životné prostredie. Vo svojom výskume sa zameriava aj na aktuálne urbánne trendy v rámci slovenských miest. Maroš Dzurilla je absolventom Prešovskej univerzity v Prešove Fakulty humanitných a prírodných vied. Počas štúdia na Katedre geografie a aplikovanej geoinformatiky svoj výskum sústredil na vývoj demografických procesov sobášnosti a rozvodovosti. Aktuálne sa venuje optimalizácii priemyselných procesov v rámci automatizačného priemyslu v zahraničí.

Juliana Krokusova is a research assistant at the Department of Geography and Applied Geoinformatics of the University of Presov. In this research thesis, she focuses mainly on anthropogenic geomorphology, examining of mining and industrial relief forms and their impact on the environment. His research also focuses on current urban trends in Slovak cities. Maroš Dzurilla graduated from the University of Prešov in Prešov, Faculty of Humanities and Natural Sciences. During his studies at the Department of Geography and Applied Geoinformatics, his research focused on the development of demographic processes of marriage and divorce. Currently he is working on optimizing industrial processes within the automation industry abroad.

Abstract

The aim of the paper is to analyze the rank and mutual position two Slovak towns Levoča and Spišská Nová Ves from the point of view of socio-economic indicators. During the research, we monitored their administrative development and significant events in the historical context, which fundamentally influenced their importance and strategic position in the region of Spiš. Also we took into account the position of both cities within the traffic network, rail

¹ Adresa pracoviska: RNDr. Juliana Krokusová, PhD., Mgr. Maroš Dzurilla, Katedra geografie a aplikovanej geoinformatiky, Fakulta humanitných a prírodných vied, Prešovská univerzita, 17. novembra 1, 080 01 Prešov
E-mail: juliana.krokusova@gmail.com, dzurillamaros@gmail.com

and road connections proved to be an important and strategic determinant of their further development. Within the empirical part of article, we used statistical data, as indicators we monitored the unemployment rate, the share of employees by industry and attendance at work. Graphic and cartographic outputs enabled us to spatially analyze the examined indicators and subsequent evaluation of their economic position in the examined region.

Key words: Levoča, Spišská Nová Ves, unemployment, attendance at work

Abstrakt

Cieľom príspevku je analyzovať postavenie a vzájomnú pozíciu dvoch slovenských miest Levoča a Spišská Nová Ves z pohľadu socio-ekonomických ukazovateľov. Pri výskume sme sledovali aj ich administratívny vývoj a významné udalosti v historickom kontexte, ktoré zásadne ovplyvnili ich význam a strategické postavenie v regióne Spiša. Zohľadnili sme aj pozíciu obidvoch miest v rámci dopravnej siete, železničné a cestné napojenie sa v prejavilo ako dôležitý a strategický determinant ich ďalšieho rozvoja. V rámci empirickej časti príspevku sme vychádzali zo štatistických údajov, ako ukazovatele sme sledovali mieru nezamestnanosti, podiel zamestnaných podľa odvetví a dochádzku do zamestnania. Grafické a kartografické výstupy nám umožnili priestorovú analýzu skúmaných ukazovateľov a následné zhodnotenie ich ekonomickej pozície v skúmanom regióne.

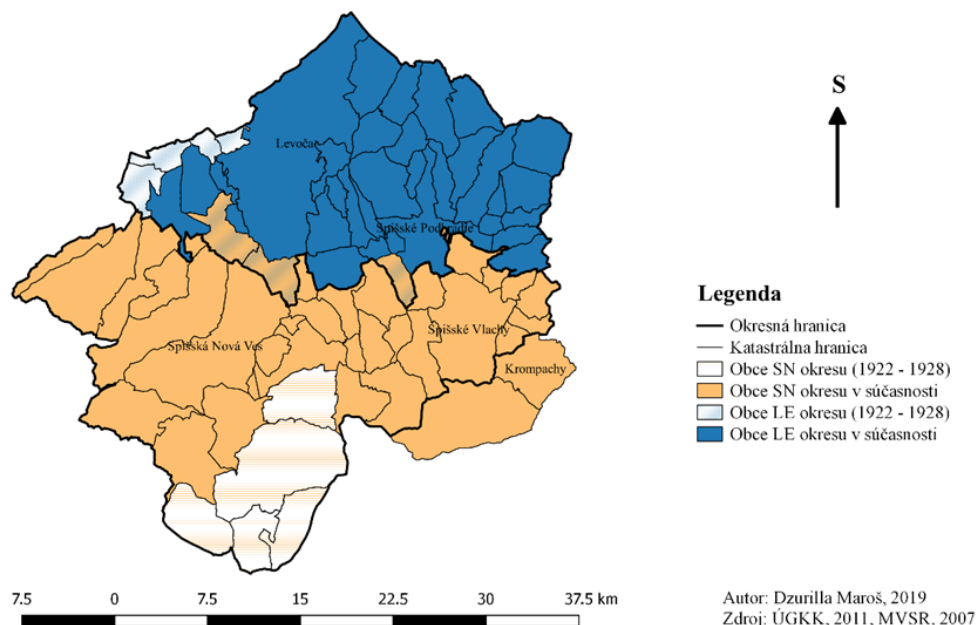
Kľúčové slová: Levoča, Spišská Nová Ves, nezamestnanosť, dochádzka do zamestnania

Úvod

Mestá Levoča a Spišská Nová Ves sa nachádzajú na východnom Slovensku v regióne Spiša. Vzájomná pozícia a vzťah týchto miest je veľmi zaujímavý. Z dlhodobého hľadiska ich vzájomný vzťah bol skôr konkurenčný, v priebehu dejín sa ich dominancia vzájomne striedala. Majú veľa spoločného, no každé z nich má aj svoje špecifiká. Hlavný vplyv mal historický a administratívny vývoj, ekonomické, sociálne a demografické faktory a tiež sa ako strategická prejavila dopravná napojenosť obidvoch miest. Vzdialenosť medzi týmito okresnými mestami je len 10 km, Levoča je súčasťou Prešovského samosprávneho kraja a Spišská Nová Ves patrí do Košického samosprávneho kraja. Obidve mestá sú zároveň najväčším mestom svojho okresu. Ďalšou odlišnosťou je, že mesto Spišská Nová Ves je dlhoročne napojené na hlavnú železničnú trasu Slovenska, čo umožňuje spojenie s mestami Košice, Poprad, Žilina, Bratislava. Naopak Levoča disponuje možnosťou napojenia na hlavnú diaľnicu Slovenska D1, ktorá sa vybuďovala v posledných rokoch. Tá umožňuje rýchlejšie spojenie na východ do Prešova a Košíc, alebo na západ do Popradu, Žiliny a Bratislavy.

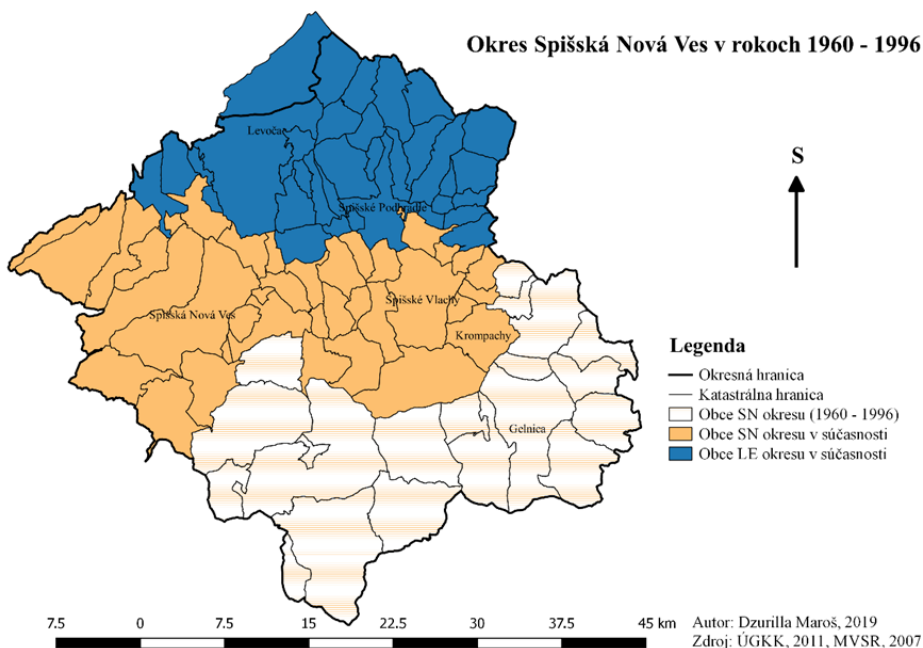
Do roku 1922 mestá Levoča a Spišská Nová Ves patrili do Spišskej stolice neskôr župy. Je dôležité spomenúť, že mesto Levoča bolo sídlom a zároveň najvýznamnejším mestom Spišskej stolice. Popredné postavenie v župe umožnilo mestu Levoča sa rýchlejšie rozvíjať ako mestu Spišská Nová Ves.

Administratívne členenie okresov Levoča a Spišská Nová Ves v rokoch 1922 - 1928

Mapa 1 – Administratívne členenie okresov Levoča a Spišská Nová Ves v rokoch 1922 - 1928

Zdroj: vlastné spracovanie

Mapa 2 – Administratívne členenie okresov Levoča a Spišská Nová Ves v rokoch 1960 - 1996

Zdroj: vlastné spracovanie

Neskôr prišla výstavba Košicko-bohumínskej železnice, ktorá prechádzala cez mesto Spišská Nová Ves, aj keď trasa bola naplánovaná spočiatku cez Levoču. Po skončení fungovania župy Levoča stratila vedúcu funkciu a odvtedy sa formovala v rámci okresu Levoča. Na druhej strane mesto Spišská Nová Ves sa stalo okresným mestom Spišskonovoveského okresu. V tomto období začala Spišská Nová Ves konkurovať mestu Levoča, a to vo veľkej miere. Levočský remeselníci nedokázali konkurovať výrobkom z Čiech a Moravy, ktoré sa dovážali do Spišskej Novej Vsi. Zlomovým obdobím bol rok 1960, kedy došlo k zaniknutiu okresu Levoča a pripojeniu k okresu Spišská Nová Ves. Mesto Levoča stratilo význam okresného mesta. Naopak mesto Spišská Nová Ves sa stalo významným okresným mestom pre rozsiahle územie, ktoré dnes predstavujú okresy Levoča, Spišská Nová Ves a Gelnica. Tu môžeme potvrdiť, že Spišská Nová Ves sa aj vďaka napojeniu na hlavnú železničnú trasu Slovenska a pozícii okresného mesta stala najrýchlejšie rozvíjajúcim sa mestom na Spiši.

Metodika práce

V prípravnej fáze práce sme využívali najmä odbornú literatúru, odborné články z vedeckých časopisov, učebné texty, ale aj niektoré internetové zdroje. Odbornú literatúru sme získali predovšetkým z Mestskej knižnice v Spišskom Podhradí. Pre analýzu boli dôležité dáta, ktoré sme získali od inštitúcií: Štatistický úrad SR, Úrad geodézie, kartografie a katastra SR, Mapový klient ZBGIS, Štátny geologický ústav Dionýza Štúra a Finstat databáza firiem.

Pri tvorbe mapových výstupov sme aplikovali kartografickú metódu, ktorej súčasťou bola metóda líniových znakov a metóda plošných areálov. Realizačným programom bol geografický informačný systém QGIS. Predtým, ako sme sa dopracovali k mapovému výstupu sme využili funkciu zberu a spracovania dát.

Pri analýze skúmaných ukazovateľov sme použili predovšetkým komparačnú metódu a historicko-štatistickú metódu, kde sme porovnávali súčasné dáta a údaje z minulosti. Po dôkladnej analýze vybraných demografických a socioekonomických procesov sme sa prepracovali k syntéze. V záverečnej fáze sme sa usilovali nájsť vzájomné prepojenia a možné dôvody, ktoré mohli ovplyvniť súčasné socio-ekonomické postavenie oboch miest.

Skúmané územie

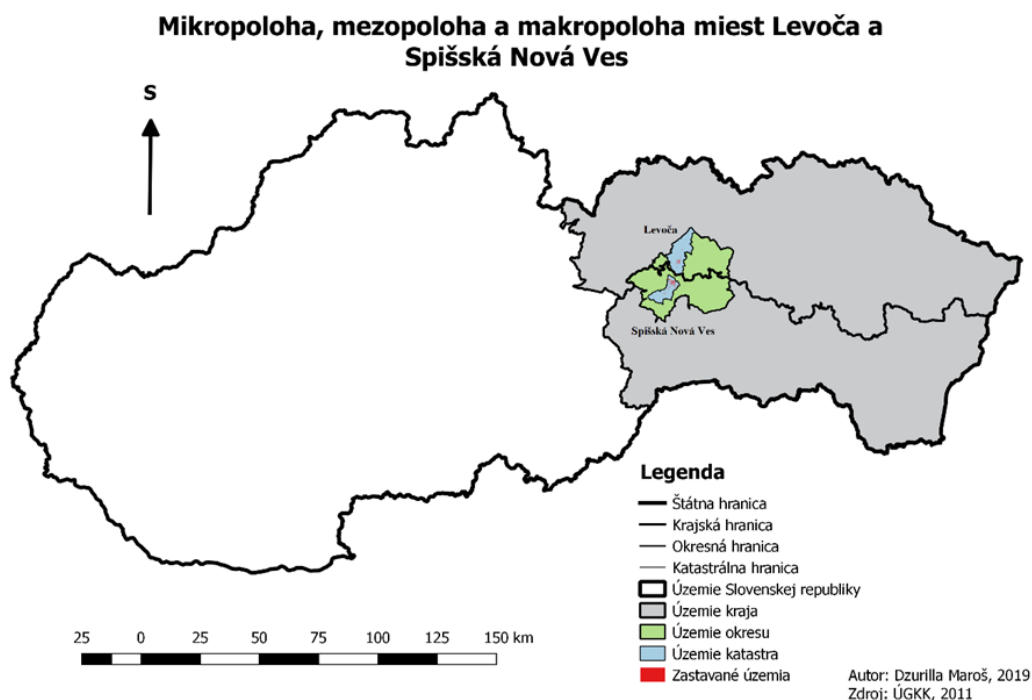
Mestá Levoča a Spišská Nová Ves sú okresné mestá nachádzajúce sa na východnom Slovensku. Obidve mestá sa rozprestierajú v regióne Spiš a zároveň sú to okresné mesta. Z administratívno-správneho hľadiska Levoča patrí do Prešovského samosprávneho kraja a okresu Levoča, zatiaľ čo Spišská Nová Ves do Košického samosprávneho kraja a okresu Spišská Nová Ves. Oba spomínané okresy sú susediace, ktoré oddeľuje nielen okresná, ale aj krajská hranica. Levoča je vzdialená 10 km severne od Spišskej Novej Vsi, 62 km južne od Starej Ľubovni, 24 km východne od Popradu a 55 km západne od Prešova. Spišská Nová Ves je vzdialená 57 km severne od Rožňavy, 10 km južne od Levoče, 26 km východne od Popradu a 62 km od Prešova.

Absolútna poloha sa udáva zemepisnými súradnicami okrajových bodov. Katastrálne územie mesta Levoča má v najsevernejšom bode súradnice 49° 09' 18" severnej zemepisnej šírky a 20° 39' 07" východnej geografickej dĺžky. Najjužnejší bod má 48° 58' 14" s. g. š. a 20° 34' 39" v. g. d., najzápadnejší bod 49° 02' 33" s. g. š. a 20° 30' 43" v. g. d. a najvýchodnejší

49° 08' 22" s. g. š. a 20° 40' 22" v. g. d. Mesto Spišská Nová Ves má v najsevernejšom bode katastrálneho územia súradnice 49° 58' 15" s. g. š. a 20° 39' 07" v. g. d. Najjužnejší bod má 48° 51' 28" s. g. š. a 20° 30' 52" v. g. d., najzápadnejší bod 49° 53' 04" s. g. š. a 20° 25' 27" v. g. d. a najvýchodnejší 48° 56' 05" s. g. š. a 20° 36' 10" v. g. d.

Levoča sa rozprestiera v údolí Levočského potoka v Levočskej kotline a na južnom okraji Levočských vrchov. Spišská Nová Ves leží na rieke Hornád v Hornádskej kotline, na východnom okraji Slovenského raja, kde sa stretávajú Volovské vrchy s Levočskými vrchmi. Centrum mesta Levoča je v nadmorskej výške 570 m n. m. a mesta Spišská Nová Ves s nadmorskou výškou 430 m n. m. Levočou prechádza cesta 1. triedy s označením I/18 z Popradu na Prešov. Na túto cestu sa napája cesta 2. triedy s označením II/533, ktorá vedie cez Spišskú Novú Ves až do Rožňavy. V severnej časti mesta sa táto cesta križuje s cestou 2. triedy s označením II/536 a je vedená od Spišského Štvrtka do Spišských Vlách. Južne od mesta Levoča sa nachádza diaľnica D1 prechádzajúca cez celý okres Levoča a malou časťou prechádza aj cez okres Spišská Nová Ves na severe katastrálneho územia obce Iľiašovce.

V tabuľke miest Slovenska podľa počtu obyvateľov sa Spišská Nová Ves umiestnila na 16. mieste a Levoči patrí až 55. priečka v tabuľke. Podľa rozlohy mestu Levoča patrí 8. miesto s rozlohou 114,7 km² a Spišskej Novej Vsi 33. miesto v tabuľke s rozlohou 66,67 km².

Mapa 3 – Geografická poloha miest Levoča a Spišská Nová Ves

Zdroj: vlastné spracovanie

Štruktúra priemyslu

Súčasná ekonomická báza miest je znázornená v tabuľke č. 1 a grafe č. 1. Najväčší podiel zamestnancov má odvetvie zdravotníctva (37,1 %), školstva (29,4 %) a verejnej správy (13,5 %). Podľa počtu zamestnancov odvetvie zdravotníctva zamestnáva 687 ľudí, školstvo 545 a verejná správa 250 ľudí. Nad 30 zamestnancov majú podniky v odvetví hutníctva, služieb,

drevospracujúceho priemyslu, spracovania odpadu, maloobchodu a veľkoobchodu. Ostatné odvetvia priemyslu dosahujú nízky počet a zároveň aj podiel zamestnancov.

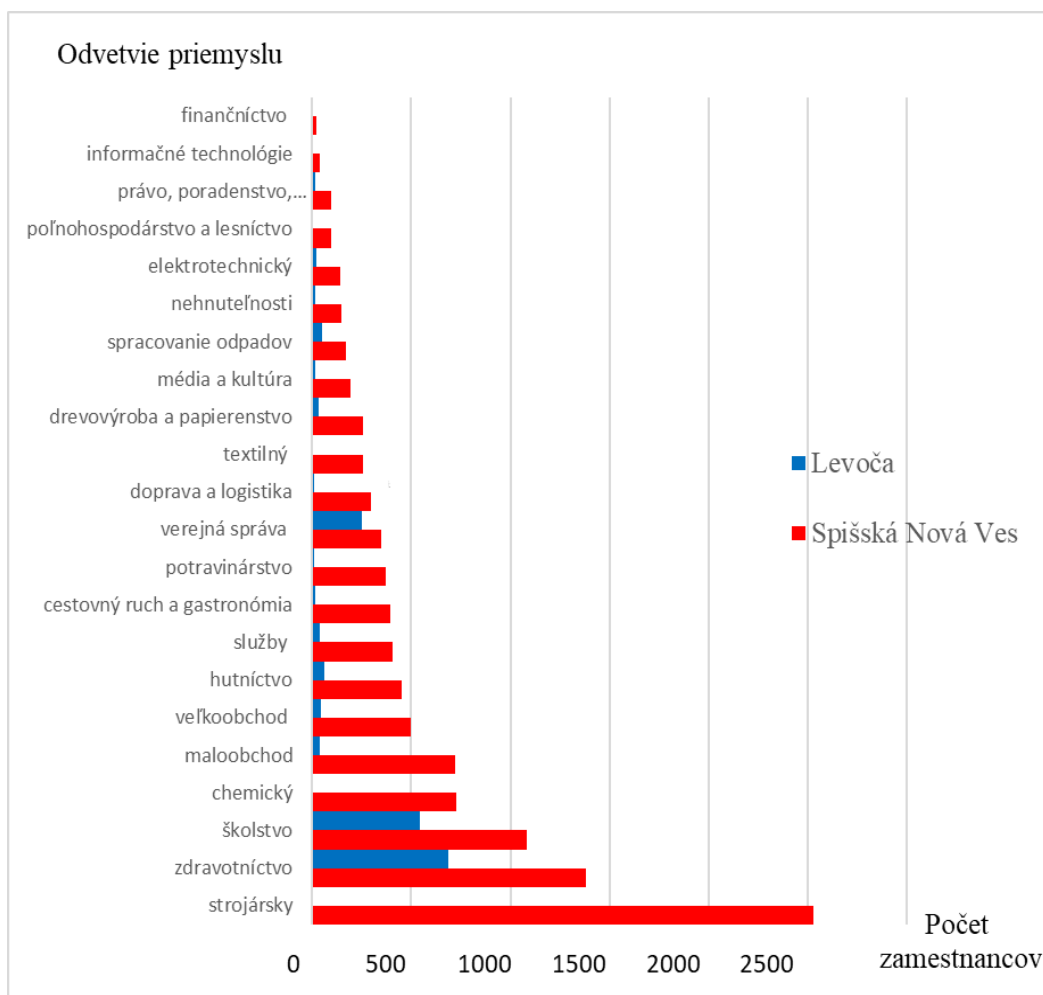
Odvetvie priemyslu	Levoča		Spišská Nová Ves	
	Počet zamestnancov (abs.)	Podiel zamestnancov (v %)	Počet zamestnancov (abs.)	Podiel zamestnancov (v %)
strojársky	0	0	2530	23,8
zdravotníctvo	687	37,1	1380	13
školsťvo	545	29,4	1082	10,2
chemický	0	0	727	6,8
maloobchod	37	2	720	6,8
veľkoobchod	45	2,4	499	4,7
hutníctvo	60	3,2	453	4,3
služby	36	1,9	406	3,8
cestovný ruch a gastronómia	17	0,9	394	3,7
potravínárstvo	8	0,4	369	3,5
verejná správa	250	13,5	350	3,3
doprava a logistika	10	0,5	295	2,8
textilný	0	0	258	2,4
drevovýroba a papierenstvo	31	1,7	255	2,4
média a kultúra	15	0,8	195	1,8
spracovanie odpadov	50	2,7	173	1,6
nehnuteľnosti	17	0,9	147	1,4
elektrotechnický	20	1,1	142	1,3
poľnohospodárstvo a lesníctvo	4	0,2	97	0,9
právo, poradenstvo, účtovníctvo	14	0,8	95	0,9
informačné technológie	4	0,2	37	0,3
finančníctvo	3	0,2	23	0,2
<i>spolu</i>	<i>1853</i>	<i>100</i>	<i>10627</i>	<i>100</i>

Tabuľka 1 – Počet a podiel zamestnancov podnikov miest Levoča a Spišská Nová Ves podľa vybraných odvetví v roku 2019

Zdroj: spracované podľa údajov z FinStat, 2019

Z grafu č. 1 môžeme vidieť, že v Spišskej Novej Vsi podniky rovnakých odvetví zamestnávajú podstatne väčšie množstvo ľudí. Strojársky, chemický a textilný priemysel tu má početné zastúpenie, zatiaľ čo v Levoči podniky tohto odvetvia nemáme. Najväčší podiel zamestnancov má strojársky priemysel (23,8 %), zdravotníctvo (13 %), školsťvo (10,2 %), chemický priemysel (6,8 %) a maloobchod (6,8 %). Odvetvie strojárskeho priemyslu zamestnáva 2530 ľudí, zdravotníctvo 1380, školsťvo 1082, chemický priemysel 727 a maloobchod 720 ľudí. Početné zastúpenie tu má odvetvie veľkoobchodu, hutníctva, služieb,

cestovného ruchu, verejnej správy, dopravy a logistiky, kde pracuje viac ako 300 ľudí. 95 % všetkých zamestnancov strojárkeho priemyslu zamestnáva podnik Embraco, ktorý je najväčším podnikom v regióne. Zároveň tu pracuje množstvo ľudí nielen z okresných miest, ale aj z okolitých obcí. Menšie počty zamestnancov majú odvetvia podobné ako v meste Levoča.

Graf 1 - Počet zamestnancov podnikov miest Levoča a Spišská Nová Ves
podľa vybraných odvetví v roku 2019
Zdroj: FinStat, 2019

Hlavné zastúpenie v meste Levoča mal kovospracujúci, drevársky, strojársky a potravinársky priemysel. V Levoči existoval podnik Levočské strojárne, a.s., ktorý vyrábal zakladače. Výrobky z kovu a dreva mal na starosti podnik Unikov, s.r.o. Ďalším podnikom na spracovanie kovov bol Kvospektrum, s.r.o. a k drevospracujúcemu priemyslu sa hlásil Pilvud. V rámci potravinárskeho priemyslu tu malo zastúpenie Mäso Spiš a Liehofruct White Lady, s.r.o. Zo spomínaných závodov sa dodnes nezachoval ani jeden.

Mesto Spišská Nová Ves sa pýšilo tiež podnikmi drevospracujúceho a nábytkárskeho priemyslu spolu s menším zastúpením hutníckeho, textilného a potravinárskeho priemyslu. Výrobou nábytku sa zaoberali závody Nový Domov, s.r.o. a Nábytkáreň, a.s. Potravinárske

závody Mäsospiš, a.s. a pekárská produkcia MPC sa zachovala až dodnes, len pod iným názvom (Korec a kol. 1997).

Na záver môžeme povedať, že mesto Levoča zaostáva za mestom Spišská Nová Ves. Odrzkadľuje sa to v množstve podnikov aj v počte zamestnancov pracujúcich v týchto podnikoch. V meste Levoča najviac ľudí pracuje v základných odvetviach, ktorým mesto disponuje, a to školstvo, zdravotníctvo a verejná správa. Nevýhodou je, že v Levoči neexistuje podnik v oblasti akéhokoľvek iného priemyslu, ktorý by zamestnával viac ako 100 ľudí. Naopak hospodárstvo mesta Spišská Nová Ves je vo väčšej miere diverzifikované. Okrem základných odvetví, tu dominuje strojársky priemysel spolu s odvetviami chemického, hutníckeho, potravinárskeho, textilného priemyslu a množstvo iných.

Dochádzka do zamestnania

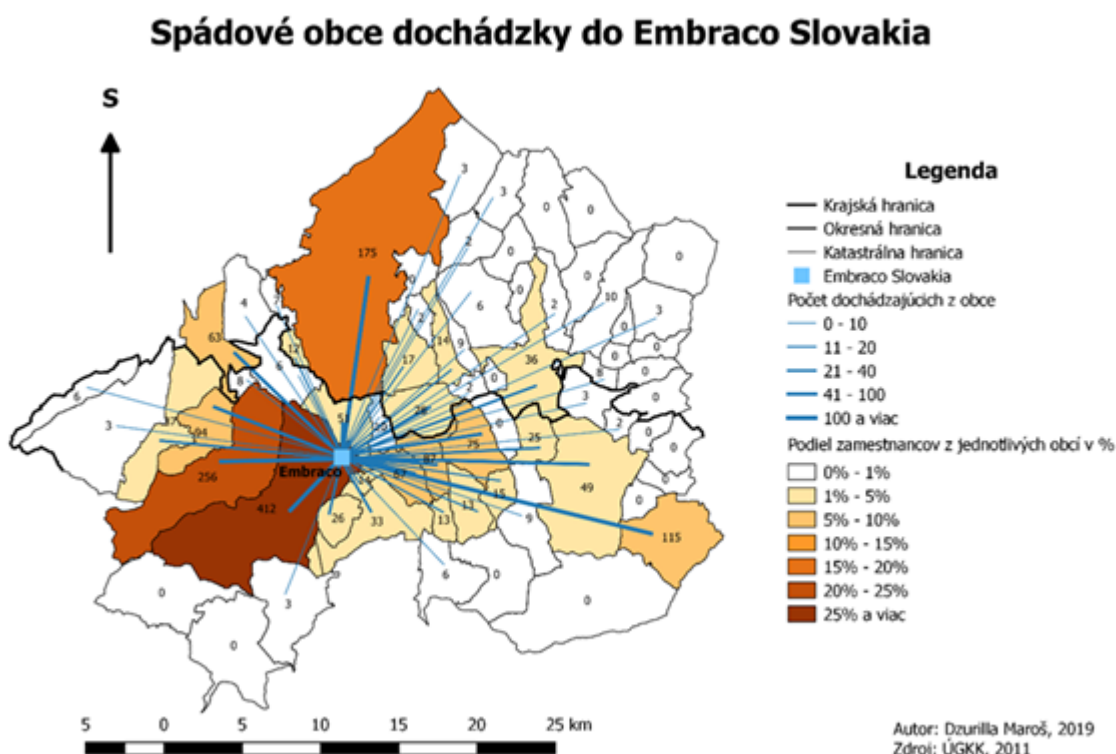
Dôležitým ukazovateľom je aj dochádzka do zamestnania, ktorá ukazuje denný pohyb ľudí za prácou. Dochádzku do zamestnania sme znázornili na okresoch Levoča a Spišská Nová Ves, kde tieto mestá patria. Vybraným podnikom bola firma Embraco sídliaca v Spišskej Novej Vsi, ktorá je najväčším zamestnávateľom v regióne. Embraco v súčasnosti zamestnáva 2326 ľudí (2016) z okolitých okresov. Z tabuľky č. 2 môžeme vyvodiť, že najväčší podiel zamestnancov je z okresov Levoča (17,98 %) a Spišská Nová Ves (64,31 %). Spolu tvoria 82,29 % z celkovej počtu zamestnancov (Embraco Slovakia, 2016).

Embraco Slovakia		
Okres	Počet zamestnancov	Podiel z celkového počtu zamestnancov (v %)
Levoča	402	17,98
Spišská Nová Ves	1438	64,31
Iné	396	17,71
<i>Spolu</i>	<i>2236</i>	<i>100</i>

Tabuľka 2 - Počet a podiel zamestnancov podniku Embraco Slovakia za rok 2016

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov Embraco Slovakia

Na mape č. 4 je vidieť, že do podniku Embraco dochádzajú ľudia z okolitých obcí okresov Levoča a Spišská Nová Ves. Najvyšší počet zamestnancov dochádza z obcí, ktoré majú zastúpenie s viac ako 100 zamestnancov. Je to Spišská Nová Ves (412) s podielom viac ako 25 %, Smižany (256) s podielom nad 20 %, Levoča (175) s podielom nad 15 % a Krompachy (115) s podielom do 10 %. Ďalšie vyššie počty registrujeme v obciach ako Spišské Tomášovce (94), Jamník (87), Spišský Hrušov (75), Odorín (67), Spišský Štvrtok (63) a Harichovce (51). Z ostatných obcí buď nedochádzajú vôbec alebo dochádza menej ako 50 obyvateľov, ktoré tvoria malé percento na dochádzke obyvateľstva.

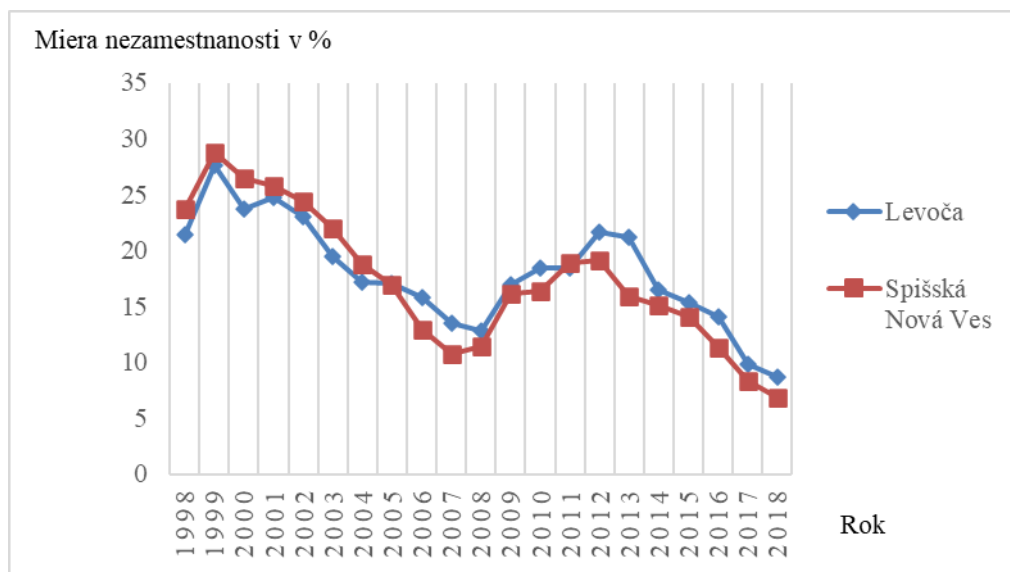

Mapa 4 - Spádové obce dochádzky do Embraco Slovakia za rok 2016

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov Embraco Slovakia

Miera nezamestnanosti

Ďalším sledovaným ukazovateľom bola miera nezamestnanosti. Koncom 20. storočia a začiatkom 21. storočia boli hodnoty miery nezamestnanosti okresu Levoča a Spišská Nová Ves vysoké (graf č. 2). Najvyššie sa ukázali v roku 1999. V Levoči 27,61 % a v Spišskej Novej Vsi 28,79 %. Nasledujúce roky mala miera nezamestnanosti klesajúcu tendenciu, ale cez 20 % sa pohybovali až do roku 2004, kedy Slovensko vstúpilo do Európskej únie. Nasledujúci rok 2005 miera nezamestnanosti ukazovala hodnotu 17,06 % v Levoči a 16,94 % v Spišskej Novej Vsi. Do roku 2005 mala Spišská Nová Ves vyššiu mieru nezamestnanosti. Od roku 2005 má Levoča vyššiu mieru nezamestnanosti s výnimkou roka 2011, kedy bola vysoká nezamestnanosť v oboch okresoch. Príčinou nižšej nezamestnanosti okresu Spišská Nová Ves je aj napojenie miest Spišská Nová Ves, Spišské Vlachy, Krompachy na hlavnú železničnú trať Slovenska, ktorá prilákala množstvo podnikov a tým pádom aj množstvo pracovných miest. V roku 2008 sa okresy ocitli pred globálnou svetovou krízou. Následkom toho bolo opätovné zvyšovanie nezamestnanosti až do roku 2012. V tomto roku nezamestnanosť Levoče bola 21,65 % a 19,14 % v Spišskej Novej Vsi. Od roku 2012 miera nezamestnanosti má klesajúcu tendenciu pokračujúcu do dnešného stavu. V súčasnosti má okres Levoča mieru nezamestnanosti 8,68 % (2018) a okres Spišská Nová Ves 6,86 %.

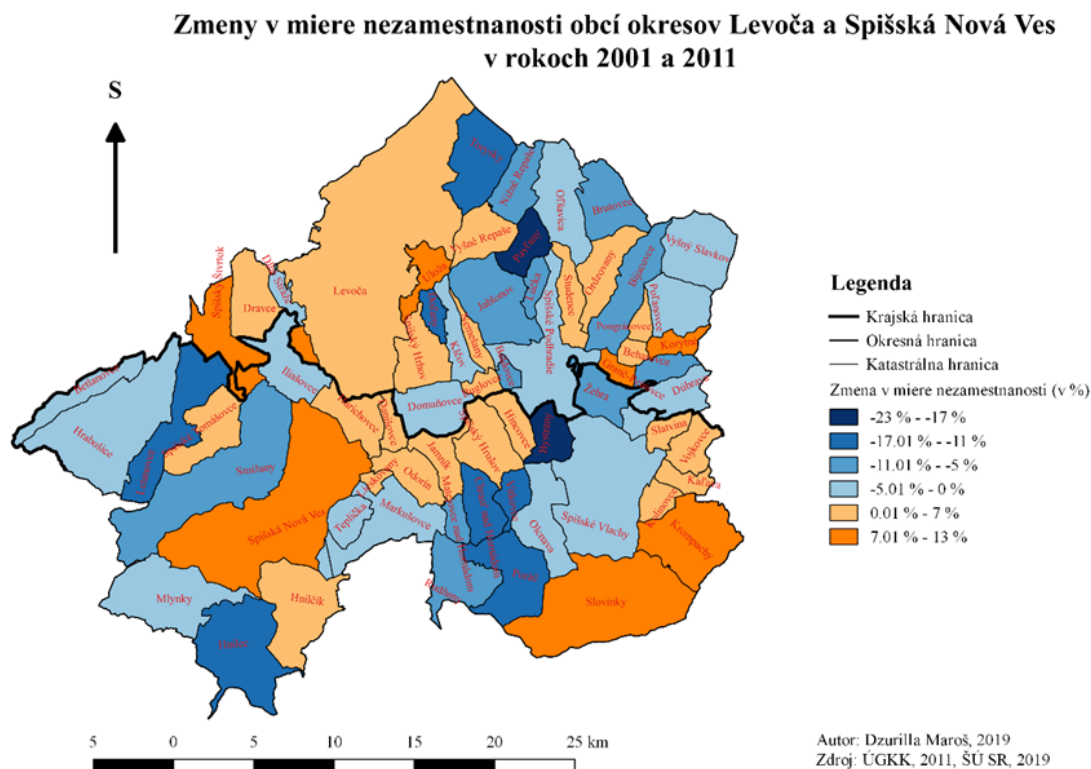
Graf 2 - Vývoj miery nezamestnanosti miest Levoča a Spišská Nová Ves v rokoch 1998 – 2018
Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov z ÚPSVaR 2019

Dôležitým faktorom ovplyvňujúcu nezamestnanosť okresov je rómska populácia. 12 obcí z 33 obcí okresu Levoča má rómsku populáciu. Aj keď okres Levoča nepatrí medzi veľké okresy, stále je tu veľký počet Rómov. V okrese Spišská Nová Ves registrujeme rómsku populáciu v 29 obciach z 36. Okres Spišská Nová Ves je jeden z 3 okresoch, kde je najvyšší počet Rómov (Matlovičová a kol. 2012).

V roku 2001 registrujeme najnižšiu mieru nezamestnanosti v obci Pavľany (7,14 %), Oľšavica (8,70 %) a Lúčka (9,09 %) z okresu Levoča. Príčinou nízkej miery nezamestnanosti je, že tieto obce sú bez rómskej populácie a taktiež majú nízky počet obyvateľov. Naopak najvyššiu nezamestnanosť má z okresu Levoča obec Dolňany (46,20 %), Spišský Štvrtok (36,04 %) a Levoča (29,79), kde je vysoký počet rómskej populácie.

Z okresu Spišská Nová Ves má najnižšiu mieru nezamestnanosti obec Danišovce (12,02 %), Matejovce nad Hornádom (12,11 %) a Oľšavka (12,31 %). Príčinou nízkej miery nezamestnanosti je buď nízky počet alebo úplná absencia Rómov. Rovnako sú to obce s nízkym počtom obyvateľov. V okrese Spišská Nová Ves má najvyššiu mieru nezamestnanosti obec Žehra (66,35 %), Arnutovce (60,92), Markušovce (57,55 %) a Bystrany (52,97 %). Dôvodom vysokej miery nezamestnanosti je vysoký podiel rómskeho obyvateľstva žijúcich v týchto obciach.

Mesto Spišská Nová Ves ma v porovnaní Levočou o 10 % nižšiu mieru nezamestnanosti, a to 19,91 %. Príčinou je väčší počet podnikov, kde sa človek môže zamestnať a rómska populácia tu tvorí 10 % z celkovej populácie, zatiaľ čo v Levoči tvorí približne 15 %.

Mapa 5 - Zmeny v miere nezamestnanosti obcí okresov Levoča a Spišská Nová Ves v rokoch 2001 a 2011

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov z ÚPSVaR 2019

Z hľadiska zmien miery nezamestnanosti medzi rokmi 2001 a 2011 (mapa č. 5) môžeme povedať, že v obciach okresu Levoča a Spišská Nová Ves došlo k pozitívnym aj negatívnym zmenám, čiže k znižovaniu aj zvyšovaniu miery nezamestnanosti.

V okrese Levoča došlo k zvyšovaniu miery nezamestnanosti v 18 obciach. Najviac sa zvýšila nezamestnanosť v obci Pavľany o 17,86 %, v Toryskách o 15,28 % a v Doľanoch o 15,98 %. Prvé dve obce majú nízky počet obyvateľov a zlé dopravné napojenie na Levoču, prípadne na Spišskú Novú Ves. V obci Doľany sa nachádza početná rómska komunita, ktorá spôsobila zvýšenie nezamestnanosti. Pokles nezamestnanosti registrujeme v 15 obciach okresu Levoča. Najviac sa znížila v obci Kurimany o 12,99 %, v Spišskom Štvrtku o 8,07 % a v obci Granč-Petrovce o 8,04 %. Prvé dve majú lepšie dopravné napojenie na Spišskú Novú Ves ako do okresného mesta. V Granč-Petrovciach sa nachádza pekárň, ktorá zamestnáva viacero obyvateľov z obce.

V okrese Spišská Nová Ves došlo k zvýšeniu miery nezamestnanosti v 19 obciach a naopak k zníženiu v 17 obciach. K zníženiu nezamestnanosti došlo najviac v Slovinkách o 10,07 %, v Krompachoch o 8,30 %, v Spišskej Novej Vsi o 9,99 % a v Arnutovciach o 8,48 %. Slovinky ako susedná obec mesta Krompachy spolu s ostatnými blízkymi obcami zaznamenali pokles nezamestnanosti.

V okresných mestách došlo k znižovaniu nezamestnanosti. Ako už vieme, nezamestnanosť sa znížila o 9,99 % v Spišskej Novej Vsi, zatiaľ čo v Levoči len o 1,83 %. Preto mesto Spišská Nová Ves patrí medzi najrozvinutejšie mestá na Spiši.

Záver

Pozícia miest Levoča a Spišská Nová Ves v regióne Spiša je veľmi zaujímavá, v historickom kontexte ich môžeme skôr definovať ako súperiace mestá. Vždy keď jedno z nich si svoju pozíciu posilnilo, druhé výhody strácalo. Ako dôležité determinanty vývoja môžeme pozorovať pozíciu mesta v rámci administratívneho členenia, napojenie na strategické dopravné ťahy a demografické a ekonomické ukazovatele, ktorým sme sa v článku bližšie venovali.

Demografický vývoj miest bol pomerne podobný, až na rýchlejší vývoj obyvateľstva v Spišskej Novej Vsi. Rastu mesta Spišská Nová Ves dopomohla nielen vedúca pozícia okresného mesta, ale aj existencia hlavnej železničnej trasy Slovenska, ktorá prilákala množstvo podnikov z rôznych odvetví do tohto mesta. Do budúcnosti by miera nezamestnanosti v Levoči mohla zaznamenať pokles. Nedávno sa dobudovala diaľnica D1 so zjazdom v Levoči, ktorá by mohla prilákať viac investorov do tohto mesta a udržať kvalifikovanú pracovnú silu odchádzajúcu do vyspelejších regiónov. V súčasnosti situáciu zlepšil priemyselný park v Levoči a určite budú nasledovať ďalšie investičné stimuly.

Pri miere nezamestnanosti je vidieť, že okres Levoča za posledné roky vykazuje vyššiu nezamestnanosť ako okres Spišská Nová Ves. To platí aj pre konkrétne mestá. Levoča mala v roku 2011 mieru nezamestnanosti 27,96 %, no Spišská Nová Ves len 9,99 %. V obidvoch okresoch máme početnú rómsku populáciu, ktorá zvyšuje nezamestnanosť. Najväčšie percento rómskej populácie sa nachádza v obciach ako Žehra s mierou nezamestnanosti 75,56 %, Bystrany 75,50 %, Dolňany 62,18 % a Markušovce hodnotou 59,79 % za rok 2011.

Ekonomická báza mesta Levoča je v porovnaní s mestom Spišská Nová Ves na úplnom minime. V Levoči najviac ľudí zamestnáva zdravotníctvo, školstvo a verejná správa. Sú to klasické odvetvia, ktorými disponujú takmer všetky okresné mestá. Spišská Nová Ves má mnohopočetné zastúpenie v tých istých odvetviach, ale navyše tu nájdeme podniky v oblasti strojárkeho, chemického, hutníckeho, potravinárskeho a textilného priemyslu. Z hľadiska diverzifikácie priemyslu má Spišská Nová Ves rozvinutý priemysel v mnohých odvetviach, ktoré Levoča nemá. Tu môžeme jednotlivé mestá prepojiť s minulosťou, kedy Levoča bola významnejším mestom v minulosti, no dnes je to presný opak. Mesto Spišská Nová Ves je na vyššej úrovni hlavne čo sa týka množstva podnikov. Levoča sa v posledných rokoch začala viac orientovať na cestovný ruch a reštaurovanie pamiatok, ktoré mesto vlastní.

Z hľadiska migračného pohybu registrujeme v obidvoch mestách migračné úbytky. Vyššie migračné úbytky boli tiež Levoči. Odchod ľudí tu zapríčiňuje hlavne nedostatok pracovných príležitostí v meste. Spišská Nová Ves dosahuje tiež migračný úbytok, ale v menšej miere ako Levoča. Odchod ľudí z mesta sa odzrkadľuje na decentralizácii mesta. Obyvateľstvo sa sťahuje do vedľajších obcí mesta Spišská Nová Ves. Pri dochádzke do zamestnania je nevyhnutné spomenúť, že veľká časť obyvateľstva okresu Levoča a Spišská Nová Ves dochádza do podniku Embraco. Podnik má sídlo v Spišskej Novej Vsi a je to spádové územie nielen pre obe okresy, ale aj mestá.

Tento článok odporúčal na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:

doc. RNDr. Radoslav Klamár, PhD.

Tento príspevok bol realizovaný v rámci riešenia vedeckého projektu VEGA č. 1/0299/19 „Charakter a rozmiestnenie antropogénnych foriem reliéfu v oblasti Stredného Spiša na rozhraní Volovských vrchov a Hornádskeho podolia“. Vedúci projektu prof. RNDr. Eva Michaeli, PhD.

Použitá literatúra

1. Embraco Slovakia, 2016. Výročná správa 2016 [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: http://www.embraco.sk/uploads/wysiwyg/subory/Vyr.%20sprava%202016_web.pdf.
2. FinStat - Databáza slovenských firiem a organizácií, 2019 [online]. [cit. 2020-04-02]. Dostupné z: <https://finstat.sk/databaza-firiem-organizacii>.
3. Katalógový klient – Národný geoportál, 2015 [online]. [cit. 2020-01-20]. Dostupné z: <http://geoportal.gov.sk/sk/cat-client>.
4. KOREC, P. a kol., 1997. *Kraje a okresy Slovenska – nové administratívne členenie*. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo Q111. ISBN 80-85401-58-4.
5. MATLOVIČOVÁ, K. a kol. 2012. *Rómovia na Slovensku. Základné charakteristiky rómskej populácie na Slovensku*. In: PENCZES, J., RADICS, Z. (eds.) *Roma population on the peripheries of the Visegrad countries. Spatial trends and social challenges*. Debrecen, p. 77-104. ISBN 978-615-5212-07-9.
6. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, 2019 [online]. [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: www.upsvr.gov.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacnestatistiky.html?page_id=1 254.